

Перспективи модернізації в Україні і тенденції змін суспільної свідомості // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://dif.org.ua/ua/events/perspekizacnoi-svidomosti.htm>

3. Правоохоронні органи України: довіра та оцінки населення, проблеми внутрішньої безпеки та готовність до співпраці // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ratinggroup.ua/research/ukraine/pravooхран_organu_ukrainy_doverie_i_ocenki_naseleniya_problemy_vnutrenney_bezopasnos_i_gotovnost_k_s.html

4. Дослідження рівня довіри громадян України до демократичних інституцій, органів влади // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://old.niss.gov.ua/>

5. Підприємці негативно оцінюють роботу податкової // Інформаційне видання «iPress.ua» // [Електронний ресурс] – Режим доступу: http://ipress.ua/news/pidpriyemtsi_negatyvno_otsinyuyut_robotu_podatkovoi_1783.html

6. Бізнес оцінив роботу податкової на «двійку» // Інформаційне видання «Тиждень.ua» // [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://tyzhden.ua/Economics/50987>

7. Звіт бізнес-омбудсмена: підприємці продовжують страждати від дій податківців // [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://www.rbc.ua/ukr/analytics/otchet-biznes-ombudsmena-predprinimateli-1446227968.html>

УДК 342.9

Шруб І. В.,

кандидат юридичних наук,
доцент кафедри адміністративної діяльності
Національної академії внутрішніх справ

**АДМІНІСТРАТИВНО-ПРАВОВЕ РЕГУЛЮВАННЯ
ВІДНОСИН, ЯКІ ВИНИКАЮТЬ У ЗВ'ЯЗКУ
З УКЛАДЕННЯМ КОНТРАКТУ ПРО ЗДОБУТТЯ ОСВІТИ
У ВИЩИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДАХ ЗІ
СПЕЦИФІЧНИМИ УМОВАМИ НАВЧАННЯ, ЯКІ
ЗДІЙСНЮЮТЬ ПІДГОТОВКУ ПОЛІЦЕЙСЬКИХ**

Досліджується юридична природа контракту по здобуття освіти і проводиться його відмежування від договору про навчання. Розглядаються терміни укладання контракту, його

сторони та їх зобов'язання. Аналізуються підстави та порядок відшкодування Міністерству внутрішніх справ України витрат, пов'язаних з утриманням особи у вищому навчальному закладі зі специфічними умовами навчання, в тому числі в судовому порядку.

Ключові слова: витрати, пов'язані з утриманням у вищому навчальному закладі; вищий навчальний заклад зі специфічними умовами навчання; договір про навчання; дострокове розірвання контракту.

Исследуется юридическая природа договора по получению образования и проводится его отграничения от договора об обучении. Рассматриваются сроки заключения контракта, его стороны и их обязательства. Анализируются основания и порядок возмещения Министерству внутренних дел Украины расходов, связанных с содержанием лица в высшем учебном заведении со специфическими условиями обучения, в том числе в судебном порядке.

Ключевые слова: расходы, связанные с содержанием в высшем учебном заведении; высшее учебное заведение со специфическими условиями обучения; договор об обучении; досрочное расторжение контракта.

We investigate the legal nature of the contract on education and conducted its separation from the agreement on training. We consider the terms of the contract, his party and their commitment. Analyzes the grounds and procedure for reimbursement of Ministry of Internal Affairs of Ukraine costs associated with keeping a person in high school education with specific conditions, including the courts.

Keywords: costs associated with the content in higher education; institution of higher education with specific learning environment; agreement on training; early termination of the contract.

Постановка проблеми. Підготовка поліцейських у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання – це здобуття особами перемінного складу поліції в державних

навчальних закладах, які підпорядковані Міністерству внутрішніх справ України, освітніх ступенів молодшого бакалавра, бакалавра, магістра (освітньо-кваліфікаційного рівня спеціаліста) шляхом одержання знань в обсязі, що відповідає вимогам державного та галузевого стандартів вищої освіти, а також розвиток у них умінь та навичок, необхідних для якісного виконання покладених на органи поліції завдань.

Правове врегулювання взаємних прав і обов'язків між вищим навчальним закладом зі специфічними умовами навчання та особою, яка навчається, регулюється в особливому порядку. Так, ч. 2 ст. 74 Закон України «Про Національну поліцію» (далі – Закон) містить положення, згідно якого підготовка фахівців за державним замовленням у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання, які здійснюють підготовку поліцейських, проводиться на підставі контракту про здобуття освіти, який укладається між навчальним закладом, відповідним органом поліції та особою, яка навчається [1].

Виклад основного матеріалу. Відразу ж зауважимо, що до прийняття Закону України «Про національну поліцію» діяв децю інший порядок врегулювання взаємних прав та обов'язків між навчальними закладами та особами, які здобувають у них вищу освіту за державним замовленням. Так, в ч. 4 ст. 18 Закону України «Про міліцію» [2], в п. 6.13 Положення про вищі навчальні заклади Міністерства внутрішніх справ України [3], а також в п. 1.9 Порядку відбору кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів Міністерства внутрішніх справ України [4] мова йде не про «контракт про здобуття освіти», а про «договір про навчання». Звісно, з позицій цивільного права різниця між вказаними формами правочинів існує, а тому, вже найближчим часом слід очікувати від Міністерства внутрішніх справ України прийняття відповідного нормативно-правового акту з метою врегулювання зазначеного питання на якісно нових засадах. Однак, в будь-якому випадку, до видання Міністерством внутрішніх справ України відповідного підзаконного акту, зберігатимуть юридичну силу норми, що визначають саме договірний порядок врегулювання взаємних

прав і обов'язків між вищим навчальним закладом та особою, яка навчається.

Договір (контракт) про здобуття освіти є тристороннім. Він укладається між навчальним закладом, відповідним органом поліції та особою, яка навчається. Від імені вищого навчального закладу виступає ректор (начальник), від імені органу поліції – начальник відповідного Головного управління Національної поліції в АРК, областях, містах Києві та Севастополі. З третього боку виступає громадянин України, який зарахований на навчання до вищого навчального закладу за державним замовленням. При цьому обов'язковою вимогою, що висувається до громадянина, є досягнення ним повноліття. Встановлення правових відносин між курсантами вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання, яким не виповнилося 18 років, і державою здійснюється відповідно до вимог Цивільного кодексу України.

За загальним правилом, договір (контракт) про здобуття освіти має бути укладений протягом місяця з дня зарахування особи на навчання до вищого навчального закладу зі специфічними умовами навчання. У разі відмови від укладання договору (контракту) особа перемінного складу відраховується з навчального закладу.

На сьогодні всі договори про здобуття освіти у вищих навчальних закладах зі специфічними умовами навчання укладаються згідно Типової форми договору, яка затверджена Наказом МВС України від 14.05.2007 р. № 150 [5]. Тут визначаються взаємні права та обов'язки всіх сторін договору, а також відповідальність і наслідки їх невиконання.

Так, договором (контрактом) про навчання визначаються наступні зобов'язання сторін:

- вищий навчальний заклад зі специфічними умовами навчання, який виступає як виконавець, зобов'язується:

- 1) забезпечити теоретичну та практичну підготовку фахівця згідно з навчальними планами та програмами і вимогами освітньо-кваліфікаційних рівнів;
- 2) створити умови для навчання особи та розробити програми для успішного проходження нею практики і стажування в комплектуючих підрозділах;
- 3) забезпечити особу харчуванням, речовим майном

та грошовим утриманням за нормами, затвердженими нормативно-правовими актами МВС України; 4) забезпечити можливість користування особою бібліотеками, читальними залами, навчальною та методичною літературою, комп'ютерною технікою, об'єктами спортивно-оздоровчого, соціально-побутового та культурного призначення; 5) здійснювати переведення особи на іншу спеціалізацію підготовки, змінювати термін чи форму його навчання лише за її згодою та клопотанням комплектуючого органу; 6) щороку інформувати особу про розмір фактичних витрат, пов'язаних з її утриманням; 7) після закінчення навчання й отримання відповідної кваліфікації видати особі документ про освіту встановленого зразка, направлення на роботу відповідно до рішення державної комісії з персонального розподілу випускників, нагрудний знак та грошові виплати, передбачені відповідними нормативно-правовими актами; 8) після відрахування особи (закінчення навчання) затвердити розрахунок фактичних витрат на її підготовку за весь термін навчання.

- Головні управління Національної поліції в АРК, областях, містах Києві та Севастополі, які виступають як замовники, зобов'язуються: 1) забезпечити проходження особою практики та стажування за програмами, розробленими вищим навчальним закладом і погодженими із Замовником; 2) направляти своїх представників для участі в роботі державних екзаменаційних комісій та комісій з персонального розподілу фахівців; 3) призначити випускника, який прибув за направленням, на посаду, визначену державною комісією з персонального розподілу фахівців, чи на іншу посаду, про призначення на яку є письмова згода випускника; 4) у тижневий термін після призначення фахівця на посаду надіслати вищому навчальному закладу письмове повідомлення про це; 5) інформувати вищий навчальний заклад про звільнення особи зі служби в органах поліції протягом трьох років після закінчення навчання із зазначенням підстав звільнення.

- Особа, яка зарахована на навчання, зобов'язується: 1) виконати в повному обсязі навчальну програму відповідної фахової спрямованості та освітньо-кваліфікаційного рівня; 2) сумлінно ставитися до навчання, у повному обсязі виконувати

навчальний план, оволодівати теоретичними знаннями і практичними навичками, сучасними методами роботи з обраної спеціальності, не допускати порушень службової та навчальної дисципліни, виконувати належним чином та у визначені терміни всі види завдань, складати іспити, заліки, проходити практику та стажування, передбачені навчальними планами і програмами, виконувати навчально-методичні вимоги науково-педагогічного складу; 3) виконувати правила внутрішнього розпорядку вищого навчального закладу, дотримуватися вимог законодавства України та нормативно-правових актів з питань проходження служби в органах поліції; 4) дбайливо ставитися до приміщень, обладнання, приладів, навчальної, довідкової і методичної літератури, комп'ютерної техніки та іншого майна, що належить навчальному закладу. У разі заподіяння шкоди майну вищого навчального закладу нести матеріальну відповідальність згідно із законодавством України; 5) після закінчення навчання прибути до місця призначення в термін, визначений у направленні на роботу, приступити до виконання службових обов'язків за посадою, на яку призначена комплектуючим органом, і відпрацювати не менше трьох років; 6) у разі відрахування з навчального закладу чи звільнення з органів поліції по закінченні навчання до встановленого трирічного терміну перебування на службі за визначеними підставами, відшкодувати фактичні витрати, пов'язані з утриманням у навчальному закладі згідно із затвердженим розрахунком.

Ч. 4 та ч. 5 статті 74 Закону визначають підстави та порядок відшкодування МВС України витрат, пов'язаних з утриманням особи у вищому навчальному закладі зі специфічними умовами навчання.

Зокрема, витрати, пов'язані з утриманням у вищому навчальному закладі, відшкодовують лише особи, з якими було укладено контракт про здобуття освіти (договір про навчання). Тобто це громадяни України, які були зараховані на навчання до вищого навчального закладу із специфічними умовами навчання за державним замовленням.

Закон визначає дві підстави відшкодування вартості навчання: по-перше, це дострокове розірвання контракту про здобуття освіти; по-друге, звільнені зі служби в поліції протягом

трьох років після закінчення вищезазначених навчальних закладів. Водночас, особа не відшкодовує вартість навчання в вищому навчальному закладі у випадку, якщо вона була звільнена зі служби в поліції через хворобу, за рішенням медичної комісії про непридатність до служби в поліції (п. 2 ч. 1 ст. 77 Закону) та у зв'язку із скороченням штатів або проведенням організаційних заходів (п. 7 ч. 1 ст. 77 Закону).

Порівнявши ці підстави з тими, що були визначені в Законі України «Про міліцію» [2], в Типовому договорі про підготовку фахівця у вищому навчальному закладі МВС України [5] та інших нормативно-правових актах, можна помітити, що Закон України «Про національну поліцію» [1] встановлює більш суворі вимоги до випускників вищих навчальних закладів. Так, наприклад, раніше особа зобов'язана була відшкодувати фактичні витрати на підготовку лише у випадку дострокового розірвання договору про підготовку фахівця у вищому навчальному закладі МВС через небажання продовжувати навчання або недисциплінованість, відмови від подальшого проходження служби на посадах начальницького складу органів поліції після закінчення навчального закладу, а також звільнення її із служби протягом трьох років після закінчення навчального закладу за власним бажанням, через службову невідповідність або за порушення дисципліни. Наразі, не відшкодовують витрати лише особи, звільнені зі служби через хворобу, скорочення штатів або проведення організаційних заходів. Решта працівників зобов'язана відшкодувати вартість навчання.

Водночас, варто пам'ятати, що положення статті 74 Закону не поширюються на осіб, з якими було укладено договір про навчання на умовах, визначених Законом України «Про міліцію». Якщо з такими особами не буде укладено нового контракту на інших умовах (чи не буде внесено відповідні зміни до діючого договору), вони, за наявності відповідних підстав, відшкодуватимуть вартість навчання з підстав, визначених у Законі України «Про міліцію».

Наступне питання, на якому необхідно зупинитись більш детально, це відшкодування фактичних витрат, пов'язаних з утриманням у вищому навчальному закладі осіб, які навчалися

за державним замовленням. Відразу ж зауважимо, що порядок відшкодування таких витрат визначений в підзаконних нормативно-правових актах, зокрема, в Постановах Кабінету Міністрів України «Про затвердження Порядку відшкодування курсантами та особами офіцерського складу витрат, пов'язаних з їх утриманням у вищих навчальних закладах» [6], «Про затвердження Порядку відшкодування особами витрат, пов'язаних з їх утриманням у вищих навчальних закладах Міністерства внутрішніх справ» [7], а також Наказі МВС України «Про затвердження Типового договору про підготовку фахівця у вищому навчальному закладі Міністерства внутрішніх справ України» [5].

Указаними нормативно-правовими актами встановлено, що відшкодування здійснюється в розмірі фактичних витрат, пов'язаних із:

1) Грошовим, продовольчим та речовим забезпеченням.

Витратами на грошове забезпечення є отримане курсантом щомісячне грошове забезпечення за весь період навчання. Щомісячне грошове забезпечення визначається з посадового окладу та додаткових видів грошового забезпечення (підвищення посадового окладу та надбавки), передбачених чинним законодавством для цієї категорії. Фактичні дані беруться з розрахункових відомостей та інших передбачених документів, що підтверджують виплату щомісячного грошового забезпечення курсанту.

Витратами на продовольче забезпечення є витрати, пов'язані із забезпеченням курсанта продовольством згідно з нормами харчування. Утримання провадиться на підставі довідки-розрахунку, складеної начальником продовольчої служби, за визначений період навчання (у тому числі перебування на стажуванні, на лікуванні, на польовому виході тощо, за винятком терміну перебування у відпустках). У довідці-розрахунку відображається кількість днів перебування на харчуванні та фактична його вартість, яка підраховується на підставі відповідних норм харчування.

Витратами на речове забезпечення є витрати, пов'язані із забезпеченням курсанта речовим майном згідно з нормами забезпечення та лазне-пральними послугами. Утримання

провадиться на підставі довідки-розрахунку, складеної начальником речової служби, про вартість фактично отриманого речового майна та лазне-прального забезпечення. При цьому для курсантів, які не вислужили встановленого законодавством строку строкової військової служби до вступу у вищий навчальний заклад, до розрахунку береться вартість речового майна та послуг лазне-прального забезпечення, отриманих лише за термін, що перевищує строк строкової військової служби, визначений статтею 23 Закону України «Про військовий обов'язок і військову службу».

Витратами на медичне забезпечення є витрати, пов'язані з наданням медичної допомоги, у тому числі стоматологічної, безпосередньо у ВНЗ (вищому навчальному закладі), та вартість лікування у військових госпіталях.

2) Перевезенням до місця проведення щорічної основної і канікулярної відпустки та у зворотному напрямку, за направленням до місця служби після закінчення навчального закладу. Ці витрати визначаються виходячи з фактичних витрат, пов'язаних з оплатою транспортних послуг (вартість квитків, зборів та платежів, постільної білизни тощо).

3) Оплатою комунальних послуг і вартості спожитих енергоносіїв.

До спожитих курсантом вищого навчального закладу комунальних послуг та енергоносіїв належать тепло, гаряча та холодна вода, водовідведення та електроенергія. Розрахунок здійснюється виходячи з середнього обсягу споживання на одного курсанта за добу. При проведенні розрахунків застосовуються тарифи, що встановлені для бюджетних установ і діють у місцевості, в якій розташований вищий навчальний заклад, у відповідному навчальному році.

Всі витрати відшкодовуються згідно з договором про підготовку фахівця в навчальному закладі, який укладається між навчальним закладом, Головним управлінням Національної поліції в АРК, областях, містах Києві та Севастополі та особою. У разі дострокового розірвання договору здійснюється розрахунок фактичних витрат за відповідними видами забезпечення згідно з нормами утримання на день, який

зазначено в наказі про відрахування з навчального закладу та звільнення з ОВС.

Розрахунок фактичних витрат здійснюється відповідно до норм утримання у вищому навчальному закладі. Зокрема, на сьогодні чинним є Порядок розрахунку витрат, пов'язаних з утриманням курсантів у вищих навчальних закладах, який затверджений спільним Наказом Міністерства оборони України, Міністерства фінансів України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства транспорту та зв'язку України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Управління державної охорони України, Служби безпеки України від 16.07.2007 р. № 419/831/240/605/ 537/219/534 [8].

Після закінчення навчального року у наказі начальника вищого навчального закладу про переведення курсантів на наступний курс навчання проти прізвища кожного курсанта повинна проставлятися загальна сума його утримання за цей рік відповідно до встановлених розрахунків. Щорічні витяги з цих наказів долучаються до особової справи випускника навчального закладу.

У разі дострокового розірвання контракту відповідні служби (підрозділи) забезпечення навчального процесу здійснюють остаточний розрахунок фактичних витрат за відповідними видами забезпечення, складають довідки-розрахунки та подають їх до кадрового підрозділу вищого навчального закладу.

Період навчання, за який здійснюється відшкодування витрат, пов'язаних з утриманням, визначається з дня зарахування по день виключення курсанта зі списків особового складу вищого навчального закладу.

На завершення розгляду підстав та порядку відшкодування витрат, пов'язаних з утриманням особи у вищому навчальному закладі зі специфічними умовами навчання, варто декілька слів сказати про судовий порядок такого відшкодування. Так, у ч. 5 ст. 74 Закону закріплено положення, згідно якого у разі відмови від добровільного відшкодування витрат, пов'язаних з утриманням особи у вищому навчальному закладі зі специфічними умовами навчання, таке відшкодування здійснюється в судовому порядку. При цьому суми

відшкодованих витрат враховуються у кошторисних показниках спеціального фонду відповідних центральних органів виконавчої влади як власні надходження вищого навчального закладу та витрати на утримання курсантів.

У разі поновлення на навчання особи, що була відрахована з навчального закладу, стягнення суми витрат припиняється. Якщо таке поновлення здійснено після відкриття виконавчого провадження щодо відшкодування витрат, таке відшкодування припиняється на підставі вимоги стягувача.

Висновки. Питання відрахування та поновлення у вищому навчальному закладі курсантів (слухачів, студентів), переведення їх з одного напрямку підготовки, спеціальності (напрямку) на іншу (інший), з однієї форми навчання на іншу, з одного вищого навчального закладу до іншого, а також переривання навчання здійснюється відповідно до Положення про порядок відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення курсантів (слухачів) вищих навчальних закладів МВС України, затвердженого Наказом МВС від 7.09.2009 р. № 381 [9].

Література:

Про Національну поліцію : Закон України від 2 лип. 2015 р. // Офіційний вісник України. – 2015. – № 63. – Ст. 2075.

Про міліцію : Закон України від 20 груд. 1990 р. // Відомості Верховної Ради України. – 1991. – № 4. – Ст. 20.

Положення про вищі навчальні заклади МВС [Електронний ресурс] : наказ Міністерства внутрішніх справ України від 14 серп. 2008 р. № 62. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0193-08>

Про затвердження Порядку відбору кандидатів на навчання до вищих навчальних закладів МВС України [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 15 січ. 2015 р. № 29. – Режим доступу : <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/z0116-15>

Про затвердження Типового договору про підготовку фахівця у вищому навчальному закладі МВС України [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 14 трав. 2007 р. № 150. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/z0547-07>

Про затвердження Порядку відшкодування курсантами та особами офіцерського складу витрат, пов'язаних з їх утриманням у

вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] : постан. Кабінету Міністрів України від 12 лип. 2006 р. № 964. – Режим доступу : <http://zakon3.rada.gov.ua/laws/show/964-2006-%D0%BF>

Про затвердження Порядку відшкодування особами витрат, пов'язаних з їх утриманням у вищих навчальних закладах МВС [Електронний ресурс] : постан. Кабінету Міністрів України від 1 берез. 2007 р. № 313. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/313-2007-%D0%BF>

Порядок розрахунку витрат, пов'язаних з утриманням курсантів у вищих навчальних закладах [Електронний ресурс] : наказ Міністерства оборони України, Міністерства фінансів України, Міністерства внутрішніх справ України, Міністерства транспорту та зв'язку України, Адміністрації Державної прикордонної служби України, Управління державної охорони України, Служби безпеки України від 16 лип. 2007 р. № 419/831/240/605/ 537/219/534. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0863-07>

Про затвердження Положення про порядок відрахування, переривання навчання, поновлення і переведення курсантів (слухачів) вищих навчальних закладів МВС [Електронний ресурс] : наказ МВС України від 7 верес. 2009 р. № 381. – Режим доступу : <http://zakon5.rada.gov.ua/laws/show/z0911-09>